

УДК: 339.194

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-1-1-142-150>**Кадала Віталій Віталійович,**

кандидат юридичних наук, доцент

(Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6868-9487>**Гузенко Олена Павлівна,**

кандидат економічних наук, доцент

(Донецький юридичний інститут МВС України, м. Кривий Ріг)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4002-2629>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ

У статті окреслено види відповідальності за контрабандні дії, надано характеристику сучасному стану збитків, що спричинені такими діями. Висвітлено авторську оцінку та позицію щодо необхідності уточнення змістовності окремих категорій понятійного апарату, який стосується міри відповідальності за правопорушення, що мають риси контрабанди. Наукова розробка містить пропозицію про введення до Кримінального кодексу України понятійної категорії «кримінальна відповідальність за контрабандні дії» з обґрунтуванням її доцільності. Звернуто увагу на законодавчі ініціативи з питань протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів, розкрито їхню змістовність. Викладено авторське бачення щодо покращення ситуації зі зниженням рівня контрабандних злочинів на основі запропонованих пропозицій.

Ключові слова: відповідальність; контрабанда; законодавець; кримінальна відповідальність; кримінальне правопорушення.

Постановка проблеми. Одним із провідних негативних чинників наповнення державного бюджету країни визнано таке явище в підприємницькій діяльності, як контрабанда. Найбільш предметним проявом контрабанди є незаконне перевезення товарів або інших предметів через митний кордон країни, що й становить основу правопорушень. Правоохоронні органи постійно знаходяться в пошуку вдалих шляхів протидії та боротьби з контрабандними явищами. Водночас законодавець проявляє ініціативу у сфері протидії контрабанди, проте дієвим засобом фахівці вважають міри відповідальності, які закріплено в Кримінальному та Митному кодексах України. Ураховуючи обсяги контрабанди, її негативний вплив на бюджетні грошові надходження, стає зрозумілим, що існує нагальна потреба в перегляді міри відповідальності щодо порушників митних правил, які визнано як контрабандні дії. Поставлена проблема потребує не лише вирішення, а передусім осучаснення з огляду на її прояви та вплив на розвиток соціально-економічного забезпечення різних верств населення країни.

Обраний напрямок дослідження вважаємо доволі актуальним, оскільки він направлений не лише на окреслення ключових моментів кримінальної відповідальності за вчинені контрабандні дії, а насамперед на розробку певних заходів з метою покращення ситуації, що склалася на митниці. З наукової позиції зазначена проблема потребує осучаснення щодо уточнення змістовності окремих категорій понятійного апарату предмета дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чисельні наукові праці, значна увага з боку політиків, криміналістів, представників митних органів та вчених вказують на те, що зазначена тема була й залишається серед пріоритетних питань, котрі потребують прийняття відповідних рішень. Проблема контрабанди, міри відповідальності за її вчинення перебуває у сфері наукових дискусій та вимагає періодичного перегляду, зважаючи на постійні зміни конфігурації контрабандних дій. Дослідники таких дій розкривають негативні явища у галузі митних порушень, які вказують на наявність контрабандних операцій. Найбільш змістовними науковими розробками у сфері відповідальності можна вважати дослідження таких учених, як В. К. Грищук та О. Ф. Пасека [1], В. К. Колпаков та В. В. Гордєєв [2], О. І. Миколенко [3], І. І. Митрофанов [4], Д. О. Олійник [5] та ін. Фахівці розкривають не лише сутнісний аспект предмета дослідження, а й визначають специфічні риси його практичної адаптації. До того ж останнім часом активізувалася робота науковців у контексті розгляду питань взаємозв'язку контрабандних дій та рівня відповідальності. У цьому напрямі варто зазначити праці таких учених: І. Ф. Хараберюш, В. Л. Ординський та ін. [6], А. А. Музика, А. В. Савченко та О. В. Процюк [7], О. І. Хараберюш [8], С. О. Сорока [9], М. І. Костін [10] та ін. Обраний предмет дослідження не втрачає своєї актуальності впродовж останніх 20 років, про що свідчать адаптовані в освітніх циклах навчальні посібники Я. Ю. Кондратьєва, В. В. Романюк [11] та В. М. Шевчук [12]. Через складність, дискусійність і спірність питань щодо визначення взаємозв'язку між видами відповідальності та контрабандними діями осіб, які їх вчинили, однозначного розуміння його не існує. Учені пропонують різні підходи, однак єдиного рішення на законодавчому рівні немає, тому вбачаємо доцільним та необхідним проведення більш предметного дослідження.

Мета наукової статті. Ключовою метою наукової розвідки автори вважають дослідження міри відповідальності за вчинені контрабандні дії з позиції Кримінального та Митного кодексів України; уточнення змістовності понятійної категорії «кримінальна відповідальність за контрабандні дії»; розробку заходів у сфері посилення відповідальності осіб, які були залучені до контрабандних операцій.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні стає актуальним питання протидії контрабанді, яка виникає переважно через наявність митних порушень. За результатами проведених досліджень можна стверджувати, що набір інструментів для уникнення сплати податків в Україні, які пов'язані з митними процедурами, в цілому не дуже відрізняється від інших країн. До стандартного набору в групі «порушення митних правил і контрабанда», зокрема, входять: маніпуляції з митною вартістю товарів; перерваний транзит; схеми за допомогою поштових пересилань; «піджаки» та пряма контрабанда.

Цілком погоджуємося з позицією Л. В. Полуніна та А. С. Туровської стосовно того, що негативні явища, які викликані наявністю контрабандних потоків, набувають більш винахідливих та організаційних форм, завдають значної шкоди економіці України, суттєво змінюють криміногенну ситуацію в країні, а інколи навіть загрожують життю і здоров'ю громадян [13]. За даними фахівців European Business Association (організації міжнародного бізнесу в Україні), втрати державного бюджету завдяки незаконному переміщенню товарів через митний кордон України та існуванню шахрайських схем мінімізації митних платежів призводять до того, що наша держава недоотримує щорічно десятки мільярдів гривень [14]. Через «товарну» контрабанду Україна має велику нестачу бюджетних надходжень,

втрачаючи 70–100 млрд грн щорічно, при тому, що держбюджет становить 991 млрд грн. За рік обсяг контрабанди налічує 10,8 млрд дол., що спричиняє втрату надходжень до бюджету країни (3,3 млрд дол.), зменшення валового внутрішнього продукту (9,5 млрд дол.), скорочення робочих місць (870 тис.), а також відтік валюти за кордон (6,4 млрд дол.) [14].

В Україні виконання завдань та реалізація функцій щодо виявлення і припинення контрабанди покладена на підрозділи митних органів, підрозділи органів, що здійснюють контроль за додержанням фіскального законодавства, та Службу безпеки України.

Для контрабанди активно використовуються неіснуючі, фіктивні фірми, здійснюються контрабандні операції з гуманітарною допомогою, декларуються вантажі не за своїм найменуванням, змінюються коди товарів, занижується митна вартість тощо. Крім того, загострює проблему відсутність в органах державної влади узгоджених даних про обсяги незаконного переміщення товарів через митний кордон України. Брак статистичних даних не дозволяє об'єктивно оцінити повноту проблеми, а також провести детальний аналіз, що є основою аналітичного складника системи управління у сфері протидії контрабанді, тобто митним правопорушенням.

Як зазначає С. В. Капітанець, про актуальність проблеми контрабанди свідчить постійне прагнення вирішити її шляхом внесення до нормативно-правових актів змін та доповнень щодо застосування заходів кримінальної та адміністративної відповідальності за незаконне переміщення тих чи інших товарів через митний кордон [15]. Повністю погоджуємося з цією позицією, яка може бути підтверджена такими фактами:

- у 2011 році було декриміналізовано відповідальність за незаконне переміщення через митний кордон України широкого асортименту товарів;
- у 2017 році до визначеного у відповідних статтях Кримінального кодексу України переліку товарів було додано спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації;
- у 2018 році законодавець вніс зміни стосовно лісоматеріалів, пиломатеріалів, цінних та рідкісних порід дерев, а також необроблених лісоматеріалів;
- у 2019 році було розроблено законопроект, що передбачав криміналізацію нелегального ввезення підакцизних товарів (запропоновано за перше порушення стягувати від 3 до 5 тисяч неоподаткованих мінімумів з конфіскацією товарів; далі – від 5 до 10 тисяч неоподаткованих мінімумів; за контрабанду, скоєну у складі організованої групи, – від 15 до 25 тисяч неоподаткованих мінімумів).

Безумовно, одним з доволі впливових чинників зупинення потоків контрабанди є рівень відповідальності, який регламентовано національним законодавством. Як відомо, поняття «відповідальність» включено до складу загальносоціологічних категорій. За своєю сутністю цей термін трактується з двох аспектів:

- по-перше, це категорія, що виражає свідоме ставлення особи до вимог суспільної необхідності, обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей;
- по-друге, це категорія, яка розкриває здатність суб'єкта (людини, групи людей чи організації) адекватно відповісти за те, що йому доручено, або за те, що він взяв на себе сам.

З позиції вивчення проблеми контрабанди, на нашу думку, доволі змістовно зазначену категорію тлумачить вітчизняний учений Д. М. Лук'янець, який пропонує визначати юридичну відповідальність як регламентовану правовими нормами реакцію з боку уповноважених суб'єктів на діяння фізичних або юридичних осіб (колективних суб'єктів), що можуть проявлятися в недотриманні встановлених законом заборон, невиконанні затверджених законом обов'язків, порушенні цивільно-правових зобов'язань, нанесенні шкоди або завданні збитків, і виражену в застосуванні до осіб, що вчинили такі діяння, засобів впливу, які призводять до позбавлення цих осіб прав особистого, майнового або організаційного характеру [16].

Поняття «контрабанда» законодавець розкриває в Кримінальному кодексі України [17]. У ст. 305 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Отже, постає питання настання за порушення митних правил (контрабанди) кримінальної відповідальності в разі вчинення правопорушення у великих розмірах або за попередньою змовою групи осіб або особою, раніше судимою за злочин такого змісту. Проведені дослідження показують, що через багатогранність кримінальної відповідальності однозначного розуміння її суті майже не існує. Ураховуючи наявність такого злочину в чинному законодавстві, існують численні дослідження сутнісного змісту кримінальної відповідальності як правової понятійної категорії. Узагальнюючи результати таких досліджень, доцільно репрезентувати наукові позиції щодо змістовності зазначеного поняття:

- реакція з боку держави на порушення особою кримінально-правової заборони або правовий наслідок вчиненого кримінального правопорушення;
- юридичний обов'язок особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, визнане злочином, зазнати дії кримінального закону, тобто негативної оцінки в обвинувальному вирокі суду за вчинення забороненого законом діяння, а також державно-правового примусу у вигляді покарання чи інших заходів кримінально-правового характеру, змістом яких є обмеження прав і свобод особистого, майнового чи іншого характеру;
- різновид юридичної відповідальності, обов'язок особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, зазнати державного осуду у формі кримінального покарання;
- правова оцінка державою в особі уповноважених органів злочинного діяння;
- вид юридичної відповідальності, яка полягає в обмеженні прав і свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізується в обвинувальному вирокі суду і здійснюється спеціальними уповноваженими органами.

Поділяємо думку професора М. І. Панова стосовно того, що, будучи комплексним і системним феноменом, кримінальній відповідальності властиві відповідні підстави, види, форми та інші характеристики [18]. У свою чергу, група вітчизняних учених під керівництвом М. І. Бажанова звертає увагу на існування як соціальної, так і юридичної суті кримінальної відповідальності, аргументуючи це твердження тим, що:

- демонструє реакцією держави на скоєний особою злочин;
- виступає офіційною державною оцінкою в обвинувальному вирокі суду діяння як злочину, а особи, яка його вчинила, як злочинця;

– обумовлює настання певних несприятливих наслідків для особи, що вчинила злочин, у вигляді передбачених кримінальним законом санкцій [19].

Отже, кримінальна відповідальність є одним із видів юридичної відповідальності, яка пов'язана зі скоєнням злочину, що спричиняє виникнення кримінально-правових відносин, але кримінальна відповідальність не тотожна покаранню, яке є найпоширенішою формою її реалізації.

З огляду на обраний напрямок дослідження та тенденцію зростання контрабандних операцій пропонуємо ввести до Кримінального кодексу України понятійну категорію «кримінальна відповідальність за контрабандні дії» з такою сутнісною характеристикою: вид відповідальності, який породжує кримінально-правові відносини між спеціальними уповноваженими органами та особами, що вчинили порушення митних правил, які мають ознаки контрабанди в особливо великих розмірах, що індивідуалізується в обвинувальному вироку суду.

Обґрунтуванням авторської позиції такого трактування правової категорії «кримінальна відповідальність за контрабандні дії» є:

- більш предметне визначення меж відповідальності осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у сфері контрабанди;
- прямий взаємозв'язок дій фізичних та юридичних осіб, що мають ознаки контрабанди з кримінальними правопорушеннями;
- наявність митного правопорушення, яке здійснила фізична або юридична особа, провокує появу ознак злочину, тому виникає нагальна потреба у втручанні спеціальних уповноважених органів, що визначають міру відповідальності за такі дії.

Посиленої боротьби з контрабандою вимагає сучасне становище в Україні з огляду не лише на необхідність наповнення бюджетної скарбниці, а й щодо питання підвищення рівня нелегального обігу товарів, що знижує конкурентоздатність вітчизняного виробника. Розробка заходів, спрямованих на зниження рівня порушення митних правил, проводиться як на законодавчому рівні, так і на рівні наукової спільноти і фахівців-практиків. З метою реалізації права на підприємницьку діяльність, посилення ефективності протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України, підвищення рівня довіри бізнесу до державних органів Президентом України було підписано Указ № 505/2019 «Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів» [20]. Відповідно до цього законодавчого акта Президент України ініціював низку заходів щодо створення інформаційного ресурсу для можливості добровільного та публічного декларування товарів значної кількості найменувань, які ввозяться на митну територію України однією партією; оприлюднення у форматі відкритих даних знеособленої інформації про митну вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, та забезпечення систематичного оновлення такої інформації; розроблення проекту Програми боротьби з контрабандою і корупцією під час митного оформлення товарів та ін.

На думку експертів з питань контрабанди Г. Кукуруза, М. Лесик, С. Ніколаєнко, в Україні є дві основні проблеми, що забезпечують існування контрабанди:

- по-перше, наявні прогалини в законодавстві, які стають причиною відсутності інструментів боротьби з порушенням митних правил, які представлено контрабандою;
- по-друге, недотримання норм чинного законодавства (корупція на митниці й у прикордонній службі) [14].

На їхній погляд, реальна проблема контрабанди полягає не у втратах бюджету, а у спотворенні внутрішнього ринку та принципів конкуренції, від чого страждає насамперед легальний бізнес.

Ураховуючи значущість питання контрабанди, науковці вважають, що підхід до його вирішення має бути комплексним, а саме складатися не лише з посилення / покращення контролю на митниці та кордоні, а й включати усунення прогалин на внутрішньому ринку, які зумовлюють контрабандні схеми. Одна з таких прогалин – це право суб'єктів спрощеної системи оподаткування реалізовувати товари без будь-якої первинної документації на них, тобто без документів, що пояснюють походження товарів.

За результатами проведених досліджень можна стверджувати, що основними напрямками зниження рівня контрабандних дій мають стати:

- підвищення матеріального забезпечення прикордонників, передусім оплати праці, для зменшення корупційних чинників, оскільки результативність боротьби з цією схемою контрабанди майже повністю залежить від людського фактора;

- обладнання «проблемних» зон кордону системою прихованого цілодобового спостереження, що дасть змогу швидко реагувати в разі порушення законодавства;

- посилення як технічного забезпечення силових структур прикордонних органів (транспорт, зброя, прилади спостереження і т. д.), так і професійної підготовки кадрів;

- упровадження обов'язкового пломбування транспортних засобів та гарантування сплати митних платежів під час переміщення товарів митною територією України;

- удосконалення організації та забезпечення практичної реалізації обміну інформацією між базами даних Держприкордонслужби та Державної фіскальної служби (Держмитслужби) щодо контролю частоти зміни місця перебування громадян з метою ефективного виконання зазначених вище норм;

- посилення контролю за переміщенням міжнародних поштових та експрес-відправлень від пункту пропуску на кордоні до сортувальної станції або місця міжнародного поштового обміну;

- забезпечення умов та підписання договорів з принаймні основними торговими партнерами та державами із спільним кордоном (за прикладом грузинського досвіду) про повний обмін інформацією з країнами, звідки імпортуються і куди експортуються товари (поки що немає жодних успіхів у цьому напрямі через недовіру до конфіденційності інформації в Україні).

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити низку висновків. По-перше, в Україні є доволі осучаснена законодавча база, яка розкриває міру відповідальності осіб, що вчинили кримінальне правопорушення, пов'язане з контрабандними операціями. По-друге, законодавець чітко розмежував міру кримінальної відповідальності осіб, котрі брали участь в контрабандних операціях, при цьому важливим є той факт, що саме законодавець визначив межі переходу від адміністративної до кримінальної відповідальності. По-третє, проведені дослідження свідчать про доцільність уточнення змістовності окремих категорій понятійного апарату предмета вивчення, а саме поняття «кримінальна відповідальність за контрабандні дії» (вид юридичної відповідальності, яка породжує кримінально-правові відносини між спеціальними уповноваженими

органами та особами, котрі вчинили порушення митних правил, які мають ознаки контрабанди в особливо великих розмірах, що індивідуалізується в обвинувальному вирокі суду). По-четверте, автори пропонують до складу заходів, які сприяють зниженню рівня контрабанди, включити підвищення оплати праці прикордонників та митників, а також провести обладнання «проблемних» зон кордону системою прихованого цілодобового спостереження, посилити забезпечення силових структур прикордонних та митних органів транспортом, зброєю, приладами спостереження та професійно підготовленими кадрами тощо.

Перспективи подальших розвідок. Наступним кроком подальшого дослідження автори вважають вивчення змістовності контрабандних операцій, оцінку взаємозв'язку між кримінальними та адміністративними законодавчими регуляторами та їхній вплив на ситуацію, яка склалася в митному секторі України.

Список використаних джерел

1. Гришук В. К., Пасєка О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження : монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 248 с.
2. Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Теорія і практика адміністративного судочинства : монографія. Чернівці: Місто, 2011. 383 с.
3. Миколенко О. І. Теорія адміністративного процедурного права : монографія. Х.: Бурун Книга, 2010. 336 с.
4. Митрофанов І. І. Вчення про механізм реалізації кримінальної відповідальності : монографія. Кременчук: Вид. ПП Щербатих О. В., 2012. 448 с.
5. Олійник Д. О. Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур : монографія. Харків: Право, 2018. 198 с.
6. Концептуальні та теоретико-прикладні засади оперативного розшуку забезпечення протидії контрабанді в Україні : монографія / І. Ф. Хараберюш, В. Л. Ординський та ін. Маріуполь: ППНС, 2017. 475 с.
7. Кримінальна відповідальність за контрабанду: національний та міжнародний досвід : монографія / А. А. Музика, А. В. Савченко, О. В. Процюк. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2011. 276 с.
8. Хараберюш О. І. Протидія контрабанді в Україні: оперативно-розшуковий аспект : монографія. Київ: Дакор, 2015. 415 с.
9. Сорока С. О. Контрабанда наркотичних засобів: проблеми протидії : монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 228 с.
10. Костін М. І. Контрабанда. Доказування обставин вчинення злочину на досудовому слідстві : монографія. К.: ДІА, 2003. 185 с.
11. Кондратьєв Я. Ю., Романюк В. В. Контрабанда. Засоби попередження та протидії : навч. посіб. К.: МІВВЦ, 2001. 116 с.
12. Шевчук В. М. Основи методики розслідування контрабанди : навч. посіб. Харків: Нац. юрид. академія України, 2001. 49 с.
13. Полуніна Л. В., Туровська А. С. Особливості елементів криміналістичної характеристики контрабанди. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 394–396.
14. Аналіз обсягів контрабанди в Україні: обсяги, прямі та непрямі втрати бюджету та економіки: макроекономічний аналіз і прогноз / Г. Кукуруза, М. Лесик, С. Ніколаєнко. К.: УЕО, 2019. 28 с.
15. Капітанець С. В. Незаконне переміщення товарів через митний кордон України як реальна загроза економічній безпеці держави / Науково-дослідний інститут фіскальної політики. URL: <https://www.ndifp.com/1149/> (дата звернення: 28.01.2021).
16. Лук'янець Д. М. Типологія юридичної відповідальності. *Юридична Україна*. 2004. № 3. С. 4–10.
17. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 28.01.2021).
18. Панов М. І. Проблеми методології науки кримінального права : вибр. наук. пр. / уклад. Г. М. Анісімов, В. В. Гальцова; передм. О. В. Петришина, В. І. Борисова. Харків: Право, 2018. 472 с.
19. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш, Л. В. Дорош. 2-е вид., переробл. та доповн. К.: Юрінком Інтер, 2004. 544 с.

20. Про заходи щодо протидії контрабанді та корупції під час митного оформлення товарів : Указ Президента України від 09.07.2019 № 505/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505/2019> (дата звернення: 28.01.2021).

References

1. Hryshchuk, V. K., Pasiaka, O. F. (2013). Kryminalna vidpovidalnist yurydychnykh osib: porivniavno-pravove doslidzhennia [Criminal liability of legal entities: a comparative legal study] : monohrafiia. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 248 s. [in Ukrainian].
2. Kolpakov, V. K., Hordieiev, V. V. (2011). Teoriia i praktyka administratyvnoho sudochynstva [Theory and practice of administrative justice] : monohrafiia. Chernivtsi: Misto. 383 s. [in Ukrainian].
3. Mykolenko, O. I. (2010). Teoriia administratyvnoho protsedurnoho prava [Theory of administrative procedural law] : monohrafiia. Kh.: Burun Knyha. 336 s. [in Ukrainian].
4. Mytrofanov, I. I. (2012). Vchennia pro mekhanizm realizatsii kryminalnoi vidpovidalnosti [The doctrine of the mechanism of criminal liability] : monohrafiia. Kremenchuk: Vyd. PP Shcherbatykh O. V. 448 s. [in Ukrainian].
5. Oliinyk, D. O. (2018). Zapobihannia koruptsiinym zlochynam, shcho vchyniautsia pry zdiisnenni mytnykh protsedur [Prevention of corruption crimes committed during customs procedures] : monohrafiia. Kharkiv: Pravo. 198 s. [in Ukrainian].
6. Kontseptualni ta teoretyko-prykladni zasady operatyvno-rozshukovoho zabezpechennia protydii kontrabandi v Ukraini [Conceptual and theoretical-applied principles of operative-search support of counteraction to smuggling in Ukraine] : monohrafiia / I. F. Kharaberiush, V. L. Ordynskiy ta in. Mariupol: PPNS, 2017. 475 s. [in Ukrainian].
7. Kryminalna vidpovidalnist za kontrabandu: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid [Criminal liability for smuggling: national and international experience] : monohrafiia / A. A. Muzyka, A. V. Savchenko, O. V. Protsiuk. K.: PALYVODA A. V., 2011. 276 s. [in Ukrainian].
8. Kharaberiush, O. I. (2015). Protydiia kontrabandi v Ukraini: operatyvno-rozshukovyi aspekt [Countering smuggling in Ukraine: operational and investigative aspect] : monohrafiia. Kyiv: Dakor. 415 s. [in Ukrainian].
9. Soroka, S. O. (2012). Kontrabanda narkotychnykh zasobiv: problemy protydii [Drug smuggling: countermeasures] : monohrafiia. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 228 s. [in Ukrainian].
10. Kostin, M. I. (2003). Kontrabanda. Dokazuvannia obstavyn vchynennia zlochynu na dosudovomu slidstvi [Smuggling. Proving the circumstances of the crime in the pre-trial investigation] : monohrafiia. K.: DIIA. 185 s. [in Ukrainian].
11. Kondratiev, Ya. Yu., Romaniuk, V. V. (2001). Kontrabanda. Zasoby poperedzhennia ta protydii [Smuggling. Means of prevention and counteraction] : navch. posib. K.: MIVVTs. 116 s. [in Ukrainian].
12. Shevchuk, V. M. (2001). Osnovy metodyky rozsliduvannia kontrabandy [Fundamentals of smuggling investigation methods] : navch. posib. Kharkiv: Nats. yuryd. akademiia Ukrainy. 49 s. [in Ukrainian].
13. Polunina, L. V., Turovska, A. S. (2020). Osoblyvosti elementiv kryminalistychnoi kharakterystyky kontrabandy [Features of elements of forensic characteristics of smuggling]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*. № 3. S. 394–396 [in Ukrainian].
14. Analiz obsiahiv kontrabandy v Ukraini: obsiahy, priami ta nepriami vtraty biudzhetu ta ekonomiky: makroekonomichnyi analiz i prohnoz [Analysis of smuggling in Ukraine: volumes, direct and indirect losses of the budget and the economy: macroeconomic analysis and forecast] / H. Kukuruza, M. Lesyk, S. Nikolaienko. K.: UEO, 2019. 28 s. [in Ukrainian].
15. Kapitanets, S. V. Nezakonne peremishchennia tovariv cherez mytnyi kordon Ukrainy yak realna zahroza ekonomichnii bezpetsi derzhavy [Illegal movement of goods across the customs border of Ukraine as a real threat to the economic security of the state] / Naukovo-doslidnyi instytut fiskalnoi polityky. URL: <https://www.ndifp.com/1149/> (data zvernennia: 28.01.2021) [in Ukrainian].
16. Lukianets, D. M. (2004). Typolohiia yurydychnoi vidpovidalnosti [Typology of legal responsibility]. *Yurydychna Ukraina*. № 3. S. 4–10 [in Ukrainian].
17. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal codex of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (data zvernennia: 28.01.2021) [in Ukrainian].
18. Panov, M. I. Problemy metodolohii nauky kryminalnoho prava [Problems of methodology of science of criminal law] : vybr. nauk. pr. / uklad. H. M. Anisimov, V. V. Haltsova; peredm. O. V. Petryshyna, V. I. Borysova. Kharkiv: Pravo, 2018. 472 s. [in Ukrainian].

19. Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna [Criminal law of Ukraine. A special part] : pidruchnyk / M. I. Bazhanov, Yu. V. Baulin, V. I. Borysov, S. B. Havrysh, L. V. Dorosh. 2-e vyd., pererobl. ta dopovn. K.: Yurinkom Inter, 2004. 544 s. [in Ukrainian].
20. Pro zakhody shchodo protydii kontrabandi ta koruptsii pid chas mytnoho oformlennia tovariv [On measures to combat smuggling and corruption during customs clearance of goods] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 09.07.2019 № 505/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505/2019> (data zvernennia: 28.01.2021) [in Ukrainian].

Kadala Vitaliy,

PhD of Law, Associate Professor
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6868-9487>

Guzenko Olena,

PhD of Economy, Associate Professor
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4002-2629>

RESPONSIBILITY AS A PRIORITY TOOL FOR COMBATING SMUGGLING

The article outlines the existing types of liability for smuggling, describes the current state of damage caused by their presence in modern society. Reveals the author's assessment and position on the need to clarify the content of certain categories of the conceptual apparatus, which is devoted to the degree of responsibility for offenses that have the features of smuggling. The research contains the author's proposal to introduce into the Criminal Code of Ukraine the conceptual categories of «criminal liability for smuggling», includes a justification for this action. Attention is paid to the existing legislative initiatives on combating smuggling and corruption during customs clearance of goods, their content is revealed. The author's vision of improving the situation with the reduction of smuggling crimes on the basis of the proposed proposals is presented. The chosen direction of the research is relevant as it is aimed not only at outlining the key aspects of criminal liability for smuggling, but above all at developing certain measures to improve the situation at customs. From a scientific point of view, the study needs modernization in terms of clarifying the content of certain categories of the conceptual apparatus of the subject of study. The conclusions of the study are as follows. First, there is a fairly modernized legal framework in Ukraine, which discloses the degree of responsibility of persons who have committed a criminal or administrative offense related to smuggling. Secondly, the legislator clearly distinguished between the measures of criminal and administrative liability of persons who participated in smuggling operations, and it is important that the legislator defined the boundaries of the transition from administrative to criminal liability. Thirdly, the research indicated the expediency of clarifying the content of certain categories of the conceptual apparatus of the subject of study, namely the concepts of «criminal liability for smuggling» (a type of legal liability that gives rise to criminal relations between special authorities and persons who violated customs rules that have signs of smuggling in particularly large amounts, which is individualized in the conviction of the court) and «administrative liability for smuggling» (a type of legal liability that arises during administrative relations between legal entities in the field of violation of customs rules, which have signs of smuggling and are subject to administrative penalties by administrative jurisdiction). Fourth, the authors propose to include in the measures to reduce the level of smuggling: increase the material security of border guards and customs officers, equip «problem» areas of the border with a system of covert round-the-clock surveillance, observation and professionally trained staff, etc.

Key words: responsibility; smuggling; legislator; criminal responsibility; criminal offense; administrative offense.

Надійшла до редколегії 14.02.2021